

Citation style

Kolezsar, Michal: review of: Jirí Fidler, Koněv. Osvoboditel, nebo okupant?, Praha: Euromedia Group, 2019, in: Soudobé dějiny, 2020, 1, p. 183-185, DOI: 10.15463/rec.907090573

First published: Soudobé dějiny, 2020, 1

copyright

This article may be downloaded and/or used within the private copying exemption. Any further use without permission of the rights owner shall be subject to legal licences (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

zaujalo už předtím – v signálním, nultém čísle se objevil úvodní rozhovor s „emigrantem“ Jiřím Voskovcem. Bylo jasné, že většina redakce udělá vše pro to, aby nebylo naplněno zadání, kterého se časopisu dostalo od svazáckých orgánů, tedy aby se stal jakýmsi „závodním časopisem“ pro vysokoškoláky. „Od samého začátku jsme měli bytostnou potřebu oslovovat daleko širší publikum, tedy mladou inteligenci a inteligenci vůbec,“ vzpomíná Petr Feldstein (s. 54). Popisuje, jak vnímal postupnou změnu názorů ve společnosti i množící se případy konfrontace části intelektuálů se stranickým vedením. Jako hrozbu cítil administrativní zásah proti *Literárním novinám*.

Kniha popisuje pnutí v redakci v souvislosti s tzv. strahovskými událostmi v říjnu 1967 a symbolický vstup časopisu do éry pražského jara – besedu o únoru 1948, kterou připravil Petr Feldstein a jíž se zúčastnili mimo jiné Jiří Pelikán a Klement Lukeš. Časopis *Student* začal otevírat jedno tabuizované téma za druhým a poskytoval platformu dříve potlačovaným autorům. Některé příspěvky byly hodnoceny za husákovské „normalizace“ jako skandální – šlo například o obhajobu státu Izrael, požadavky vyšetřit příčiny smrti Jana Masaryka či některá odhalení kolem politických procesů z 50. let. Mnohé vyděsil rovněž nápad nového šéfredaktora Alexeje Kusáka, který se ujal funkce v červenci 1968 – redaktoři se vypravili na návštěvu do redakce Rádia Svobodná Evropa v Mnichově! Tuto iniciativu nakonec Feldstein hodnotí s jistými rozpaky...

Po srpnové invazi část redakce vydávala „okupační“ čísla *Studenta*. Na konci srpna se však redaktoři rozhodli periodikum zastavit, aby uchovali čistou tvář časopisu „nezávislého a netaktizujícího“, jak čteme v prohlášení z 10. října 1968, jímž se loučili se čtenáři. Závěrečné kapitoly hodnotí

represe „normalizační“ moci proti novinářům a sledují další životní osudy Petra Feldsteina a dalších bývalých redaktorů *Studenta*.

Kniha přináší mnoho informací, jež budou zajímavé pro historiky a politology. Nabízí neobvyklý pohled na pražské jaro „zdola“, z perspektivy mladých novinářů, kteří si ještě nestačili zvyknout na kompromisy, v nichž žili jejich starší kolegové. Předností textů je příjemný vyprávěcí styl. To zaručuje, že kniha najde příznivce i mezi širší čtenářskou obcí. Každá kapitola je vybavena graficky nepřilíš vydařenou, ale obsahově celkem bohatou dokumentační přílohou. S ohledem na popularizační charakter knihy pochopíme, že není opatřena poznámkovým aparátem či jmenným rejstříkem. Co ovšem neodpustíme absolventu Univerzity Karlovy v Praze Tomáši Libánkovi, je ostudná podoba soupisu literatury a pramenů. Pozitiva knihy ovšem výrazně převažují, takže ji lze doporučit zejména všem zájemcům o pražské jaro a dějiny médií.

Jiří Křestan

FIDLER, Jiří: *Koněv: Osvoboditel, nebo okupant?* Praha, Euromedia Group 2019, 184 s. + 16 s. přílohy, ISBN 978-80-242-6321-2.

Jak ukazují události poslední doby, osobnost a odkaz Ivana Stěpanoviče Koněva jsou v českém prostředí stále mimořádně živé. Charakteristické přitom je, že zatímco jedni vyzdvihují jeho roli velitele 1. ukrajinského frontu při osvobození českých zemí (i když se právě tento front ze tří sovětských frontových uskupení, která na českém území v roce 1945 bojovala, zasadil o osvobození nejmenší měrou), druzí se upírají pouze ke Koněvovu poválečnému působení (především k jeho

úloze při potlačení maďarského povstání v roce 1956, při budování Berlínské zdi, a zejména k okamžiku, kdy svou aureolou osvoboditele maskoval přípravy na obsazení Československa). Není proto divu, že se na knižním trhu brzy objevila publikace o tomto maršálovi Sovětského svazu, ověřeném mnoha významnými.

Trochu s podivem je, že se nejedná o nový životopis, nýbrž o revidované vydání knihy *Osvoboditel: Život maršála Sovětského svazu Ivana Stepanoviče Koněva* (Brno, Books 1999) zkušeného historika Jiřího Fidlerera, který se dlouhodobě zaměřuje na české a evropské vojenské dějiny ve dvacátém století. Za povšimnutí stojí už samotná změna názvu, kdy se můžeme pouze domýšlet, že nakladatel nového vydání toužil naskočit na vlnu diskusí a kontroverzí a původní název mu nepřipadal dostatečně přitažlivý. Nicméně jak sám autor upozorňuje, ač se Koněv stal „personifikovanou legendou o osvobození“ (s. 10), za celých čtyřicet let československé komunistické vedení nebylo schopné zajistit jeho oficiální životopis.

V novém vydání autor revidoval a doplnil především kapitoly věnované jaru 1941 a poválečnému životu Koněva. Kniha je koncipována chronologicky, jednotlivé kapitoly se věnují jeho mládí, vstupu do armády, převelení k dělostřelectvu, působení jako vojenského komisaře újezdu i komisaře obrněného vlaku. Zajímavé je sledovat i jeho meziválečnou kariéru, kdy se vypracoval až na velitele Zabajkalského okruhu. Za zmínku jistě stojí i jeho velení 47. střeleckého sboru v Mongolsku. Ať byl Koněv přeložen kamkoli, vždy osvědčil mimořádné organizační schopnosti, kdy dokázal sebevíc demoralizovanou jednotku postavit zpět na nohy. A přežil i represe probíhající ve 30. letech (hlavně díky ochraně lidového komisaře obrany Klimenta Jefremoviče Vorošilova). V květnu 1941 byl pak jmenován

velitelem 19. armády a v září téhož roku, již po německém útoku, velitelem Západního frontu, jenž byl ovšem pod jeho velením naprosto zničen. Když se to Stalin dozvěděl, nařídil Koněva zatknout a popravit. Před smrtí ho zachránil Georgij Konstantinovič Žukov, který rozkaz odmítl splnit, a naopak Koněva přijal do svého štábu, i když o jeho schopnostech měl značné pochybnosti (když byl v roce 1946 naopak Žukov obviněn ze spiknutí, Koněv se za něj takto jednoznačně nepostavil).

Definitivní zlom v Koněvově kariéře přišel v roce 1943. Nejdříve byl jmenován velitelem Stepního frontu, s nímž se podílel na osvobozování Ukrajiny, po přejmenování frontového velitelství na 2. ukrajinský front pak velel i jemu. V únoru 1944 byl povýšen na maršála Sovětského svazu a od května pak velel 1. ukrajinskému frontu, který osvobodil i Prahu. Není bez zajímavosti, že Koněv vyznával taktiku založenou na množství vlastních vojáků a že ztráty v jeho jednotkách vždy patřily k těm největším v Rudé armádě, která se i tak nevyznačovala šetrným přístupem k „lidským zdrojům“. Po válce byl – mimo udělení mnoha významných – postaven i do čela Hlavního velitelství spojených ozbrojených sil členských států organizace Varšavské smlouvy.

Maršál, který byl již šest let mimo aktivní službu, se v květnu 1968 „propůjčil k akci, jež měla zastřít zpravodajskou přípravu okupace, vedenou sovětskou rozvědkou proti spojenecké zemi“ (s. 147). Fidlerer přitom tvrdí, že důvodem intervence armád pěti zemí nebyl politický vývoj v Československu, nýbrž nepřítomnost sovětských posádek v zemi. V roce 1967 se při štábních cvičeních totiž ukázalo, že při simulovaném postupu pozemních sil do západní Evropy se vojska Československého frontu dostala během několika dnů do krize, když

při postupu vyčerpala zálohy a druhý sled vojsk z Ukrajiny se nestačil dostatečně rychle přemístit přes československé území. Již od roku 1967 tedy sovětsí velitelé sondovali ochotu Prahy nechat umístit na území Československa sovětské vojenské posádky. K tomu ovšem nedošlo a vojska se zde usadila až po okupaci v roce 1968. K otázce obsažené v samotném názvu knihy Jiří Fidler přistupuje pragmaticky. Nikdo nemůže Koněvovi upírat jeho válečné úspěchy, avšak na druhou stranu ani nikdo nemůže zpochybňovat, že během poválečné kariéry vždy loajálně sloužil Sovětskému svazu a tvrdě potlačil jakýkoli náznak odporu, ať už se jednalo o Maďarsko, Berlín nebo Československo.

Knihy jako český přínos k osobnosti maršála Koněva určitě stojí za přečtení. Pouze je škoda, že neobsahuje bohatší obrazový doprovod, a především mapy, které by vhodně ilustrovaly popisované bojové operace. Minusem je rovněž absence rejstříku, která znesnadňuje práci s knihou.

Michal Kolezsar

JAKEŠ, Miloš – PILNÝ, Pavel (ed.): *Příběh komunisty*. Praha, Česká citadela 2019, 264 s., ISBN 974-80-907399-2-5.

Miloš Jakeš (narozen 1922), poslední předlistopadový generální tajemník Ústředního výboru KSC, poskytoval v poslední době rozhovory médiím často a rád. Ne překvapilo proto, že se nakonec rozhodl ke knižnímu zpracování životopisného rozhovoru. Ten s ním vedl novinář a regionální politik Pavel Pilný, jenž o sobě v knize prozrazuje (s. 184), že byl jedním z mála komunistických funkcionářů, kteří v listopadových dnech roku 1989 šli přes varování nadřížených mezi demonstranty

a diskutovali s nimi; snažili se je například odradit od chystané generální stávky (Pilný v té době působil v Brně). Mimochodem hned vzápětí se Jakeše otáže, zda si tehdy osobně ověřil náladu lidí. A dostane se mu očekávané odpovědi, že nejvyšší představitel komunistické strany disponoval jen informacemi zprostředkovanými (s. 185). Uvedená momentka mimoděk demonstruje jeden problém, který knihu poněkud zatěžuje. Tazatel se nejednou staví do popředí a Jakeše občas odsouvá stranou. Příliš často mu Pilný dovolí jen stručně glosovat své úvahy, či dokonce jen přitakat. To se děje pochopitelně na úkor hodnoty sdělení bývalého generálního tajemníka.

Také kvůli tomu rozhovor nepřináší mnoho nového. Miloš Jakeš se již v minulosti podělil s veřejností o příběh svého života, a zejména svého angažmá ve vrcholné politice (JAKEŠ, Miloš: *Dva roky generálním tajemníkem*. Praha, Regulus 1996). Mnohé pak dodal v knižně či časopisecky uveřejněných rozhovorech (srv. alespoň SPÁČIL, Dušan a kol.: *Viděno deseti: Rozhodující události mocenského zvratu v roce 1989 očima klíčových osobností z obou stran politického spektra: Fojtík, Jakeš, Krejčí, Štěpán, Vacek – Kocáb, Kantor, Dienstbier, Bratinka, Komárek*. Praha, Bondy 2009, s. 61–92). Profesionálně připravený rozhovor nalezneme v publikaci, která před patnácti lety vzešla z rozsáhlého projektu orální historie (VANĚK, Miroslav – URBÁŠEK, Pavel (ed.): *Vítězové? Poražení? Životopisná interview, sv. 2: Politické elity v období tzv. normalizace*. Praha, Prostor 2005, s. 173–218). Výpovědní hodnota anotované publikace je rovněž poněkud oslabena faktem, na který v předmluvě upozornil nakladatel Petr Hájek, když o Miloši Jakešovi napsal: „Neumí nebýt ‘státník’, ačkoli to od něj již nikdo nepožaduje.“ (s. 7) Výpovědi Miloše Jakeše však i ve své strohosti působí autenticky a patrně